

Rektor

Rikard Skårfors
FD, Utbildningsledare
Rektors kansli, Ledningssekretariatet

Regeringskansliet (Miljödepartementet)

Yttrande över betänkandet *Vägen till en klimatpositiv framtid (SOU 2020:4)*

Stockholms universitet har av Regeringskansliet (Miljödepartementet) anmodats att inkomma med synpunkter på Klimatpolitiska vägvalsutredningens betänkande *Vägen till en klimatpositiv framtid* (SOU 2020:4). Universitetet har följande att anföra.

Generella synpunkter

Del II Ökning av kolsänkan

Utredningen balanserar klimatåtgärder mot andra miljömål nyanserat och konstruktivt. Viktiga aspekter är att skogsplantering inte är en lösning utan att med ökad användning av trävaror så binds kolet i träden för framtiden. Att öka andel träd i jordbruksmark, öka våtmarker (återvätning) och en högre andel lövträd jämfört med idag kommer att gynna andra miljömål som biologisk mångfald. Här kan Sverige föregå med många goda exempel. Stockholms universitet kan inte bedöma validiteten i de siffror som anges men kan stödja de åtgärder som föreslås. Universitetet vill tillägga att det behövs ett landskapsperspektiv som når över sektorsgränserna (jordbruk och skog) för att på ett bra sätt öka resiliensen i landskapet mot framtida effekter av klimat och extremhändelser (torka, insektsangrepp, sjukdomar). Med ett landskapsperspektiv kan också negativa effekter av framtida klimat mildras om växter och djur kan spridas och anpassas till nya förhållanden. Det är viktigt att skilja på effekterna att hålla naturbetesmarker öppna jämfört att öka andelen träd på betesvallar då de förra kräver öppenhet för att behålla sin biodiversitet. Betesvallar kan å andra sidan ha en större potential för att lagra kol, genom ett ökat inslag av träd men också att använda biokol. Med biokol ökar med all sannolikhet också resiliensen mot långvarig torka i betesvallarna.

Ett stort frågetecken som uppdragats i och med covid-19-pandemin är om behovet av jordbruksmark i Sverige kommer att öka för att minska beroendet av livsmedelsimport. Det är därför viktigt att lämplig jordbruksmark också ska kunna producera mat även i framtiden och därmed inte beskogas med till exempel barrträd eller träd som påverkar marken negativt.

Del III Avskiljning och lagring av biogen koldioxid

Det bristande kunskapsläget inom en rad nyckelområden påpekas korrekt i utredningen, men åtföljs inte av förslag till satsningar inom grundläggande forskning. Den pågående coronakrisen har gjort det tydligt att de allt för snäva riktade satsningar som gjorts för att öka kunskapsläget inom något ämne som beslutsfattare identifierat som angeläget just för stunden inte är en fungerande strategi. Stockholms universitet saknar därför förslag i utredningen som skulle innebära stöd till grundläggande forskning rörande problematiken med våra koldioxidutsläpp, inklusive allt från ökad systemförståelse av klimatsystemet där kolets kretslopp ingår, till möjliga lösningar där Carbon Capture and Storage (CCS) utgör en del. De satsningar som konkret föreslås på forskning i utredningen är små.

Universitet och forskningsinstitut kan mycket väl engageras genom breda utlysningar via forskningsråden. I den föreslagna instruktionen till Statens energimyndighet ingår förvisso en propå om att forskning ska främjas, men den riktas mot innovationsområdet vilket knappast kan tolkas inbegripa exempelvis grundläggande forskning om kolsystemet.

Utredningen återspeglar en medvetenhet om den politiska oro som finns över att ett för stort fokus på kompletterande åtgärder skulle kunna leda till en sänkt ambitionsnivå avseende minskade utsläpp. Politiken har också satt tak för hur mycket kompletterande åtgärder som får räknas. Det går att förstå denna rädsla, men samtidigt får den inte hämma arbetet med att ta fram kompletterande åtgärder. Här är det mycket viktigt att se den svenska klimatpolitiken i ett internationellt perspektiv; klimatet känner inga gränser, och om Sverige kan leverera lösningar på bred skala som kan exporteras till andra länder skulle det vara ett bidrag. Utredningen pekar också på att ”det finns inget tak för volymen kompletterande åtgärder” (s. 38), men universitetet skulle önska att man lyfte fram och problematiserade detta, och framför allt pekade på vad man kan bidra med i form av kunskap till övriga länder om utveckling på området om kompletterande åtgärder tar fart ordentligt i Sverige. Man tar däremot fasta på att angivna mål för kompletterande åtgärder är minimumnivåer vilket är bra.

Utredningen konkluderar (s. 42) att ”kompletterande åtgärder innebär ofta investeringsintensiva projekt som pågår under lång tid”, vilket givetvis är viktigt att poängtera. Som nämnts ovan borde detta uttalande följas upp med att långtidsinvesteringar i grundläggande forskning också behövs. Det är ju långt ifrån så att det komplexa kolsystemet är utrett, utan det finns stora möjligheter att upptäcka nya typer av kompletterande åtgärder.

Stockholms universitet menar att det är positivt att utredningen belyser att potentialen för lagring av koldioxid finns i Sverige, men att kunskapen är mycket bristfällig. Emellertid saknas konkreta förslag för att åtgärda kunskapsbristen, utöver att SGU ska utföra fler undersökningar. Universitetet hade gärna sett mer konkreta förslag om vad som ska undersökas, t.ex. vilka områden som ska ingå.

Det är något oklart varför utredningen anser att Sverige inte i nuläget bör ”prioritera att uppföra ett lager på svenskt territorium”(s. 55). Detta motiveras inte närmare och står i konflikt med ställningstagandet (s. 55) att staten i nuläget bör ”avstå från att i egen regi genomföra en satsning på transportinfrastruktur för koldioxid” vilket skulle vara en förutsättning för lagring utanför Sverige.

För att utreda förutsättningarna för koldioxidlagring borde man enligt Stockholms universitet ta ett samlat grepp där resurserna som finns vid landets universitet och forskningsinstitut nyttjas.

Utredningen framhåller (s. 56) vikten av forskning kring systemfrågor – styrmedel, acceptans, värdekedjeintegrering etc. – samt av samverkan mellan grundforskning, tillämpad forskning och industrin, men detta resonemang följs inte upp av konkreta förslag till åtgärder. Frågan är om denna forskning i samverkan förutsätts ske inom ramen för nuvarande anslag, eller om det är detta som ska stödjas med de medel som ställs i utsikt via Statens energimyndighet (s. 128).

Del IV Verifierade utsläppsminskningar genom investeringar i andra länder

Utredningen är baserad på direktiv som är kopplade till det klimatpolitiska ramverket för Sverige som riksdagen har fattat beslut om i juni 2017. Sveriges klimatmål är baserat på de nationella utsläppen och inkluderar inte internationell flygtrafik och utsläpp från konsumtion (där produktens utsläpp till största del sker utomlands). Stockholms universitet gör dock bedömningen att Sveriges klimatmål tillsammans med övriga länders klimatmål är otillräckliga även för att klara målet om att inte överstiga en global temperaturökning på 2 grader.

Stockholms universitet tillstyrker de förslag som sammanfattas i kapitel 13 (ss. 519ff). Universitetet menar dock att klimatfinansiering och stöd till fattigare länder behöver öka jämfört med de 400 miljoner kronor per år som föreslås.

Specifika kommentarer

Inriktning till 2030, s. 39

I detta avsnitt anges 20 miljoner ton koldioxidekvivalenter som den totala volymen verifierade utsläppsminskningar i andra länder under 2020-talet, samtidigt som endast 0,7 miljoner ton anges för det specifika året 2030. I detta avsnitt nämns också att kvantiteten kompletterande åtgärder ska byggas upp successivt för perioden 2021-2029. Ska den först byggas upp snabbt och sedan minska till nivån 0,7 miljoner ton år 2030? Detta behöver förtydligas.

Följande åtgärder behöver vidtas: *Inriktning mot 2030*, första punkten på s. 67

Det är viktigt att programmen eller planerade svenska kompletterande åtgärder i andra länder granskas av en oberoende tredje part, vilket är särskilt viktigt i utvecklingsländerna där lokalbefolkningen många gånger inte har en äganderätt till den mark de brukar. I utredningen

(avsnitt 14.2.3, s. 551) framgår det att det funnits vissa Clean Development Mechanism (CDM)-projekt som genomförts på ett sätt som inte kan betraktas som ansvarsfullt i förhållande till den sociala, ekonomiska och miljömässiga utvecklingen i värdländerna.

Inriktning mot nollutsläpp 2045 och nettonegativa utsläpp därefter, s. 533

Stockholms universitet skulle önska en motivering av slutsatsen att fortsatta insatser för utsläppsminskningar i andra länder, vid sidan av åtgärder för negativa utsläpp, bör föras till området resultatbaserad klimatfinansiering och inte räknas som kompletterande åtgärder i det svenska klimatramverket när Sverige ska uppnå nettonollutsläpp och nettonegativa utsläpp.

Åtgärder i andra länder, s. 755

Stockholms universitet instämmer i utredningen att Sveriges program bör säkerställa att handel med s.k. hetluft undviks och att valda åtgärder skapar förutsättningar för en för värdlandet ambitiös klimatpolitik samt för ytterligare internationellt samarbete.

I och med att FN har skjutit upp klimatmötet COP26 i Glasgow till 2021 kan Parisavtalets regelbok för handel med resultat från utsläppsbegränsningar mellan länder komma att bli ytterligare försenad.

Detta beslut är fattat av rektor, professor Astrid Söderbergh Widding, i närvaro av prorektor, professor Clas Hättestrand, och universitetsdirektör Eino Örnfeldt. Studeranderepresentanter har informerats och haft tillfälle att yttra sig. Övrig närvarande har varit Ulf Nyman, Ledningssekretariatet (protokollförare).

Astrid Söderbergh Widding

Rikard Skårfors